

משניות לט' באב

פרק ד

ו תמנשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז ותמנשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והבקעה העיר, ושרף אפסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשנייה, ונלקדה ביתר, ונחרשה העיר. משנכנס אב, ממעטין בשמחה:

ז שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסור מלספור ומלכבס, ובחמישי מתרין מפני כבוד השבת. ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין. רבן שמעון בן גמליאל אומר, ישנה. רבי יהודה מחייב בכפית המטה, ולא הודו לו

חקמים:

הלכות בין המצרים – חלק ב

מבוסס על קיצור שלחן ערוך סימן קכא - קכד

דיני תענית ציבור

1. מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בימים שארעו צרות לאבותינו. ותכלית התענית היא, כדי לעורר את הלבבות לפקח על דרכי התשובה, ותהי זאת זכרון למעשינו הרעים, ומעש אבותינו שהיו כמעשינו עתה, עד שגרים להם ולנו אותן הצרות.

2. ואלו הן הימים: שלשה בתשרי (צום גדליה), עשרה בטבת, שבועה עשר בתמוז, ותשעה באב (ועוד יש תענית צבור, תענית אסתר).

3. בעשרה בטבת, סמך מלך בבל, נבוכדנצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק, ומזה נמשך החרבן.

4. בשבועה עשר בתמוז ארעו חמש צרות, נשתברו הלוחות, ונתבטל קרבן התמיד, והבקעה העיר, ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל על ידי רשעי ישראל, וזה גרם חרבנו וגליותנו.

5. בתשעה באב נגזר על אבותינו שבמדבר שלא יכנסו לארץ ישראל, כי אז חזרו המרגלים, ובכו ישראל בכיה של חנם, ונקבע לבכיה לדורות. ובו ביום היה החרבן הגדול שנחרב בו בית המקדש הראשון וגם השני, ונלכדה העיר ביתר, והיו בה אלפים ורבות מישראל. ובו ביום חרש טורנוסרופוס את ההיכל ואת סביביו, ונתקיים הפסוק ציון שדה תחרש.

6. יש חלוק בין שלש תעניות הראשונות לתשעה באב.

א. בשלש תעניות הראשונות אוכלים בלילה שלפניהן עד שייעלה עמוד השחר, ובתשעה באב צריכין להפסיק מבעוד יום שלפניו.

ב. שלש תעניות הראשונות, מתרות ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה. ובתשעה באב, אסורים בכלם.

הלכות בין המצרים – חלק ב

7. לרחוץ פיו במים בשחרית, או לטעם המאכל, אפלו אם יפלט, אסור בתענית-צבור.

8. הקטנים, אף על פי שאינם חייבים להתענות, אם יש בהם דעת להתאבל, ראוי לחנכם לשעות.

דיני הימים שבין שבעה עשר בתמוז עד ר"ח אב

9. כיון שבשבעה עשר בתמוז התחילו צרות החרבן, לכן נוהגין קצת אבילות מיום זה עד אחר תשעה באב.

10. אין נושאים נשים, אבל לעשות שדוכין, אפלו בסעודה, מתר עד ראש חודש אב.

11. נוהגין לא להאזין למוסיקה ולא לברך שהחנינו בימים אלו.

12. וכן נוהגין שאין מסתפרין בימים אלו, לא שערות הראש ולא שערות הזקן ולא כל שער שבגופו.

13. קציצת הצפרנים, אין לאסור, רק בשבוע שחל בו תשעה באב.

דיני הימים שבין ר"ח אב לתשעה באב

14. משנכנס אב, ממעטין בשמחה.

15. מנהג בכל ישראל שלא לאכל בשר ושלא לשנות יין בתשעת ימים שמן ראש- חודש עד לאחר תשעה באב, ואסור אפלו בתבשיל שנתבשל בו בשר או שיש בו שמן. ואפלו בשר עוף, אסור.

הלכות בין המצרים – חלק ב

16. מי שמאכלי חלב מזיקין לו יכול לאכל בשר עוף. ולצורך חולה, הכל מתר. ובסעודת מצוה, כגון מילה ופדיון הבן, וסיום מסכתא גם כן, מתרין בבשר ויין.

17. כוס של הבדלה במוצאי שבת, אם יש תינוק שישתה רב הכוס, נותנין לו. ואם לאו, יכול המבדיל בעצמו לשתות.

18. אין מכבסין בתשעה ימים אלו. ואפלו חלוק או בגד שאינו רוצה ללבשו עד אחר התענית.

19. וכן אסור בתשעה ימים אלו ללבוש המכבסין מקדם אלא אם לבשו קודם. רק לכבוד שבת מתר.

20. אין רוחצים כל גופו במים חמים בתשעה ימים אלו. ויש אוסרים לרחץ כל גופו אפלו במים קרים אם אין צורך לכך. אך לרפואה מתרים לרחץ אפלו במים חמים. וכן מי שסובל מזיעה, מתר לו לרחץ במים קרים, כי אין הוא מתרחץ לתענוג.

21. ראש חדש אב שחל בערב שבת, מי שרגיל לרחוץ בחמים בכל ערב שבת, מתר גם עתה לרחוץ אפלו בחמים.

דיני ערב תשעה באב

22. ערב תשעה באב אחרי מנחה, סמוך לערב, יושבין על הארץ ואין צריכים לחלץ המנעלים. ואוכלים רק פת עם ביצה מבשלת קשה וקרה. וטובלין קצת פת באפר ואוכלים. וצריך לזהר להפסיק מבעוד יום.

23. אם מפסיק לאכל בעוד יום גדול ודעתו לאכל או לשתות אחר כך, צריך שיתנה קדם ברכת המזון שאינו מקבל עליו עדין את התענית.

הלכות בין המצרים – חלק ב

דברים האסורים בתשעה באב

24. דברי תורה משמחין את הלב, שנאמר פקודי ה' ישירים משמחי לב. ולכן אסור בתשעה באב ללמד תורה, כי אם בדברים שמעציבים את לבו.

25. בתשעה באב אסורים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה.

26. רחיצה, אסורה בין במים חמים בין במים קרים. ואפלו להושיט אצבעו לתוך מים, אסור.

27. רחיצה שלא לתענוג, מתיר. ולכן רוחץ ידיו בשחרית, ויזהר שלא ירחץ רק אצבעותיו, שזהו עקר הרחיצה בשחרית, מפני שרוח רעה שוכה על האצבעות. וכן אם היו ידיו מלכלכות בטיט וכדומה, מתיר לרחוץ במקום המלכלך. וכן כשעושה צרכיו, מתיר לרחוץ ידיו קצת כדרך תמיד.

28. נעילת הסנדל, אינה אסורה אלא של עור.

29. אסור לשאול בשלום חברו בתשעה באב. ואפלו לומר: בוקר טוב וכיוצא בו אסור. וכן אסור לשלוח מתנה לחברו, שזהו בכלל שאילת שלום.

30. לא יטיל בשוק, שלא יבוא לידי שחוק ושמחה.

31. נוהגין שאין יושבין על ספסל לא בליקה ולא ביום עד לאחר הצהרים, כי אם על הארץ, ולאחר הצהרים מתרין. אבל שאר דברים האסורים, אסורים עד צאת הכוכבים.

הלכות בין המצרים – חלק ב

דיני ליל תשעה באב

32. ערבית, וכנסין לבית הכנסת, וצריכים לחלץ את המנעלים קדם בין השמשות. אחר תפלת שמנה עשרה יושבים לארץ, ומדליקין קצת נרות. ואומרים איכה וקינות בנחת ודרך בכי.

33. יש לאדם להצטער בענין משכבו, שאם רגיל לשכב על ב' כרים, ישכב עתה על אחד. ויש נוהגין לשכב בליל תשעה באב על הארץ.

דיני יום תשעה באב

34. בשחרית אין מניחין תפלין, משום דתפלין נקראים פאר. וגם אין לובשים טלית גדול, אלא לובשין טלית-קטן בלא ברכה.

35. אין אומרים לא תחנון ולא א-ל ארד אפים משום שנקרא מועד. ויושבים על הארץ ואומרים קינות, ויש להאריך בהן עד סמוך לצהרים.

36. אומרים אשרי, ואין אומרים למנצח, אלא ובא לציון וגו', ומדלגין את הפסוק ואני זאת וגו' לפי שהיה נראה כמקים ברית על הקינות.

37. במנחה מניחין טלית ותפלין בברכות, ואומרים שיר של יום ושאר הדברים שחסרו בשחרית. אומרים נחם בברכת ולירושלים, ואם שכחו שם, אומר אחר עננו. ולא יסיים ברוך מנחם וכו', אלא כי אתה שומע וכו'.

דיני מוצאי תשעה באב

38. ביום העשירי נשרף רבו של ההיכל, לפיכך אנו מחמירין שלא לאכל בשר ושלא לשתות יין בליל י' ולא ביום י' עד חצות היום, כי אם בסעודת מצוה. וכו' אין לברך שהחינו. גם אין לרחוץ ולא להסתפר ולכבס עד חצות יום י'.

דברי חז"ל בעניני החורבן

א. רבי שמעון בן גמליאל אומר כל האכל ושותה בתשעה באב כאילו אכל

ושותה ביום הכפורים רבי עקיבא אומר כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו

רוצה סימן ברכה לעולם וחכמים אומרים כל העושה מלאכה בתשעה באב ואינו

מתאבל על ירושלים אינו רוצה בשמחתה שנגמר שמחו את ירושלים וגלו בה כל

אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה מכאן אמרו כל המתאבל על

ירושלים זכה ורוצה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רוצה בשמחתה

(תענית ל:)

ב. מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו עבודה זרה וגלוי

עריות ושפיכות דמים ... אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצות וגמילות

חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת

חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים. ... שאלו את רבי

אליעזר ראשונים גדולים או אחרונים גדולים? אמר להם תנו עיניכם בבירה

(בבית המקדש) (יומא ט:)